

FENNTARTHATÓSÁG

Nyolc évfolyamos gimnáziumi képzés Emelt óraszámú idegen nyelvi képzés Emelt óraszámú matematika képzés Emelt óraszámú humán képzés Emelt óraszámú digitális kultúra képzés Általános tantervű képzés Sportosztályos képzés								
	Évfolyam							
	9.		10.		11.		12.	
	Heti óraszám	Éves óraszám	Heti óraszám	Éves óraszám	Heti óraszám	Éves óraszám	Heti óraszám	Éves óraszám
Kerettantervi óraszám	-	-	-	-			2	64
Helyi többletóra	-	-	-	-	-	-	-	-
Helyi tantervi óraszám	-	-	-	-	-	-	2	64

Bevezetés

A fenntartható fejlődés egy olyan folyamat, amely úgy használja a szűkebb és tágabb környezet jelenlegi erőforrásait, hogy biztosítja, és nem csökkenti a jövő generációinak lehetőségeit, életterét és életminőségét. Mivel a természet- és a társadalom-környezet-gazdaság rendszert alkot, így a problémákat nem kiragadva, hanem ezeknek az összefüggéseknek a keretében kell megvizsgálni, és keresni a fenntartható megoldásokat.

Az Európai Unió Tanácsa 2010. november 18-án fogadta el a fenntartható fejlődést szolgáló oktatásról szóló tanácsi következtetést¹. Eszerint a fenntartható fejlődést szolgáló oktatás legfontosabb szerepe az, hogy az egyéneket és a csoportokat felvértezze a tudatos választáshoz szükséges ismeretekkel, készségekkel, képességekkel és szemlélet- és viselkedésmóddal, amelyek birtokában a világot élhetővé tudják alakítani nem csak saját maguk, hanem a jövő nemzedéke számára is. A Tanács felkérte a tagállamokat, hogy hozzák meg a megfelelő intézkedéseket a fenntartható fejlődést szolgáló oktatás továbbfejlesztésének és alkalmazásának ösztönzésére, annak érdekében, hogy az minden szinten beépüljön az oktatási rendszerekbe. A Magyarországon 2013-ban elfogadott *Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia* célként tűzi ki a fenntartható fejlődés értékeinek és gyakorlatának megjelenését a tanulásban és az

oktatásban. Az ENSZ által 2015-ben elfogadott, a *Világunk átalakítása: Fenntartható fejlődési keretrendszer 2030* című dokumentumban minden ország és valamennyi szektor számára 2030-ig tartalmaz fenntartható fejlődési célokat egy élhető jövő biztosítása érdekében. A 4. cél a minőségi oktatásra vonatkozik, amelynek 4.7. alcélja kitűzi, hogy minden tanuló olyan tudást, illetve képességeket szerezzen, amelyek a fenntartható fejlődés előmozdításához szükségesek.

A *Nemzeti alaptanterv* egyik kiemelt fejlesztési területe maga a fenntarthatóság. Az alaptanterv megfogalmazásában a felnövekvő nemzedéknek meg kell tanulnia, hogy az erőforrásokat tudatosan, takarékosan és felelősségteljesen, megújulási képességükre tekintettel használja. Ebben a tanulási folyamatban részt kell venniük az intézményeknek is, hiszen az iskolai keretek alkalmasak arra, hogy a tanulóknak lehetőséget biztosítsanak a környezettel kapcsolatos állampolgári köteleességek és jogok gyakorlására, a változásokat, válságokat előidéző gazdasági és társadalmi folyamatok megismerésére, valamint a közvetlen és tágabb környezetük értékeinek, sokszínűségének megismerésére, megőrzésére, gyarapítására.

A tananyag-feldolgozás alapja a tanulók előzetes tapasztalatai, mindennapi ismeretei, valamint a tanult kapcsolódó tantárgyi tartalmak. A kerettantervben foglalt keretet biztosítanak a mérlegelő és kutatói szemlélet kialakítására. A tanulási eredményeket az itt szereplő tananyagtartalom – helyi sajátosságokhoz való – rugalmas alakításával kell elérni, az alkalmazás helye, a tanulók szűkebb-tágabb környezete, előismeretei, érdeklődése alapján.

A Fenntarthatóság tantárgy a Nemzeti alaptantervben rögzített kulcskompetenciákat az alábbi módon fejleszti:

A tanulás kompetenciái: A fenntartható fejlődés maga is folyamatos tanulás– a természet, gazdaság, társadalom, egyén összefüggéseinek – tanulmányozása, mely sok esetben a mindennapi tapasztalatokra épül. A tanulók gyakorolják a kutatói módszereket, miközben elsajátítják a kutatói szemlélet- és viselkedésmódot és megtanulják a hitelesség kritériumait.

A kommunikációs kompetenciák: A fenntarthatatlan folyamatokat eredményező komplex problémák felismerése, értelmezése és csoportos megoldás-keresés, az érvelés, a megbeszélés, véleménycsere, érvek ütköztetése módszerének alkalmazása mind a szóbeli, mind az írásbeli kifejezőképességet fejleszti. A tanulókat arra készíti, hogy megtanulják véleményüket összefoglalni, érvekkel alátámasztani, mások véleményét mérlegelni, megbeszélni, közösen megoldásokat keresni.

A digitális kompetenciák: A világot átfogó és mindenre kiterjedő folyamatok, problémák feltárása több, a világ különböző pontjain gyűlő adatra épül, de a helyi, országos vagy régiós adatok feldolgozása, az előrejelzések készítése számítógépes modellek fejlődésével válik egyre inkább lehetővé. Az adatok és tények megkeresése, megbízhatóságának ellenőrzése, a folyamatok értelmezése hozzájárul és serkentő a digitális kompetenciák fejlődéséhez. A fenntartható fejlődéssel kapcsolatos kompetenciák elsajátítása folyamatos önvizsgálatot, kutatómunkát igényel. Ez önmagában ösztönzi a kutatómunkát, a kutatás eredményeinek értékelését és bemutatását az internetes lehetőségek kiaknázásával, multimédiás modellezéssel. A digitális kompetenciának kulcsszerepe van a természeti folyamatok megértésében (pl. éghajlati modellek), a környezeti problémák és értékek folyamatos megfigyelésében és

követésében, valamint az emberek közötti eszmecserében, amelyek kulcsterületei a fenntartható fejlődésnek is.

A matematikai, gondolkodási kompetenciák: A rendszerben gondolkodás, az összefüggés- és kapcsolatkeresés, a rendszerező és, elemző gondolkodás fejlődik olyan területek vizsgálatakor, mint például az éghajlatváltozás, az egészséges táplálkozás, vagy az ökológiai lábnyom vizsgálata. A legtöbb problémakör számos diszciplína határterületén helyezkedik el, közös halmazuk, összefüggéseik megállapítása és elemzése a logikus matematikai megközelítést, az adatgyűjtést, az elemzést és a rangsorolás képességét, világot átfogó és helyi statisztikai adatok értelmezését igényli. A mérnöki, természettudományos és ökológiai gondolkodás egyik fontos eleme a rendszerszemlélet: az összefüggések felismerése és megértése, összetett rendszerek elemzése, a rendszerek részeinek egymáshoz és az egészhez való viszonyának mérlegelése, a bizonytalanság kezelése. A mérnöki, természettudományos és ökológiai gondolkodás másik fontos eleme az előrejelzés: a többféle jövőbeli kimenet megértése és értékelése (a lehetséges, a valószínű és a kívánatos); saját jövőképek megalkotása; az elővigyázatosság elvének alkalmazása; a tettek következményeinek becslése; kockázatok kezelése és megbirkózás a változásokkal. A mérnöki, természettudományos és ökológiai gondolkodás elengedhetetlen eleme a mérlegelési és problémamegoldó képesség: a rutinok, a szokásos eljárások, az elfogadott álláspontok vizsgálata, megfontolása, kérdések megfogalmazása, reflexió a saját értékekre, felfogásra és viselkedésre; véleménymegfogalmazás, érvelés a fenntarthatóság célrendszeréről szempontjából.

A személyes és társas kapcsolati kompetenciák: A tananyag-feldolgozás során számtalan olyan feladattal és gyakorlattal találkoznak a tanulók, amelyeket célszerű kis csoportos együttműködést igénylő technikák alkalmazásával megoldani. Ez önmagában fejleszti a kulcskompetenciát. Az együttműködés, a tudásmegosztás része a Nemzeti alaptanterv által meghatározott személyes és társas kapcsolati kompetenciáknak. Az együttműködés feltételezi a másokra való odafigyelés, a figyelemmegosztás, a nézőpontváltás képességét. Részvétel a fenntarthatósági problémák tanulmányozásában, az erről folyó eszmecserékben. Másoktól tanulás; törekvés a mások igényeinek, szempontjainak és cselekedeteinek megértésére (empátia). Nézőpontváltás: mások érveinek türelmes meghallgatása, tényekkel alátámasztott érvek megfogalmazása, a konfliktusok egyezsége alapuló megoldására való törekvés. Alkotó közreműködés a csoportos problémamegoldás során. Az eszmecsere, az érvek ütköztetése alkalmas a fenntartható fejlődés előmozdításához szükséges kompetenciák fejlesztésére, az állampolgári jogok gyakorlására, az erőszakmentes szóbeli és írásbeli megoldások elsajátítására.

Az alkotóképesség, a találmány, a saját ötleteket megvalósító alkotás, önkifejezés és kulturális tudatosság kompetenciái: A kerettanterv témakörei kitérnek a lakóhely, az épített környezet területére is. Részben a természet, részben a szűkebb-tágabb épített környezettel kapcsolatos tapasztalatok, az otthonhoz való kötődés érzelmi elemei módot adnak az élmények írásban, digitálisan, fotón-videón vagy egyéb módon való rögzítésére, az élmények megfogalmazására. Az alkotóképesség nélkülözhetetlen a fenntarthatósági problémák megoldásában, ugyanakkor a környezeti problémák maguk is az emberi tevékenység termékei, ezért is kulcsfontosságú a tanulási folyamatok önszabályozása, az önvizsgálat, amivel minden

lehetséges megoldást meg kell vizsgálni, szem előtt tartva az EU tagországok által elfogadott elővigyázatossági alapelvet. A tanulási folyamatok önszabályozása, önvizsgálat ebben az összefüggésben az a képesség, hogy a helyi közösségben és a (egyetemleges) társadalomban saját szerepünkre reflektáljunk; hogy folyamatosan értékeljük és fenntartsuk cselekvő elköteleződésünket; foglalkozunk érzéseinkkel, és kontrolláljuk vágyainkat.

Munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetenciák: A fenntartható fejlődés kulsckérdése a jelenségek, folyamatok gazdasági szempontjainak, okainak megismerése is. A változás jellemzőinek elemzése összekapcsolható az életpálya-építési, pályorientációs kérdésekkel, a jövő és jelen munkavállalói kompetenciák előrejelzésével, a fenntartható termelésre szolgáltatásra való felkészüléssel. A projektmunka, a problémák összefüggéseiben való értelmezése egyaránt hasznos saját vállalkozás vagy civil szervezet indításában, vagy a közszolgálati feladatok felelős végzéséhez. A fenntarthatóság nélkülözhetetlen eleme a tervező gondolkodás képessége: jövőre irányuló felelős gondolkodás, célkitűzés, egyszerűbb problémafelismerés, problémaelemzés, megoldástervezés, megoldás, értékelés és módosítás.

A 12. évfolyamon választható tantárgy célja, hogy bővítse a fenntarthatósággal kapcsolatos, a mindennapi élet döntéseiben is alkalmazható ismereteket, fejlessze a fenntartható fejlődés céljainak megvalósításáért érzett elkötelezettséget, a fenntarthatóságért cselekedni akaró és képes magatartást. Ennek érdekében olyan ismeretek, képességek, szemlélet- és viselkedésmódok elsajátítását támogassa, melyek fókuszában

- az egyéni felelősség,
- a lokális-regionális-egyetemleges hatásrendszer összefüggéseinek,
- a természeti és a társadalmi-gazdasági környezet egymástól függő folyamatainak és az azokból adódó a problémák kölcsönhatásainak a megértése áll.

A tantárgy tanulásának eredményeképpen a tanulók felismerik, hogy bolygónk élhető jövője mindannyiunk felelőssége, ezért életmódjukban, viselkedésükben, személetükben, későbbi munkájukban a fenntarthatósági szempontokat is érvényesíteni kell.

Az alábbi részkompetenciák fejlesztése szükséges a fenntartható fejlődést támogató szemlélethez, viselkedéshez, életmódhoz (igazodva a tantárgy időkeretéhez):

A tananyag egészére vonatkozó készség és képességfejlesztési, illetve viselkedésmódbeli célok, elvárt eredmények	
KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK	VISELKEDESMÓDOK
<ul style="list-style-type: none"> • Nézőpontváltás • Tény- és adatkezelés: gyűjtés, csoportosítás, rangsorolás, összehasonlítás • Adatelemzés: a problémamegoldás, a kiválasztott rendszer működése szempontjából lényeges és lényegtelen adatok, változók megkülönböztetése; adatok, változók kapcsolatának, összefüggéseinek vizsgálata • Figyelem, megfigyelés • Logikai képességek: összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés), analízis, szintézis, általánosítás, következtetés - visszakövetkeztetés, absztrakció, konkretizálás, szabályalkotás • Újító alkotóképesség • A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: problémafelismerés, -elemzés, lehetséges megoldások megfogalmazása, tervezés, döntéshozás (indoklás), megalósítás, értékelés, korrekció • Tervezéssel kapcsolatos műveleti képességek: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás (döntés), a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, ütemezése • Tervmegalósítás: a terveknek megfelelő haladás, szükség esetén tervmódosítás • A rendszerben történő, holisztikus gondolkodás • A tények és a személyes vélemény közötti különbség megkülönböztetése • Következtetés megadott adatok és szempontok alapján indoklással • Induktív és deduktív megközelítés adott probléma szerint • Tudományos felvetések megfogalmazása • Együttműködés 	<ul style="list-style-type: none"> • Önvizsgálat és önfejlesztés iránti igény • Életmód-változtatási hajlandóság • Segítőkétség, a rászorulókkal való együttérzés és támogató magatartás • Kezdeményezés • Elköteleződés a fenntarthatóság iránt • Nyitott, a jövőre is fókuszáló gondolkodás • Annak elfogadása, hogy a világot rendszerben, összefüggéseiben kell szemlélni

A tananyag egészére vonatkozó készség és képességfejlesztési, illetve viselkedésmódbeli célok, elvárt eredmények	
KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK	VISELKEDESMÓDOK
<ul style="list-style-type: none"> • Párbeszéd, állítások, érvek és ellenérvek ütköztetése • Kérdezés, tudakozódás, tájékozódás, problémafelvetés képessége • Időkezelés 	

A tananyag-feldolgozás alapja a 9–10. évfolyamon tanultak mellett a tanulók előzetes tapasztalatai, mindennapi ismeretei, valamint a már tanult kapcsolódó tantárgyi tartalmak. A Fenntarthatóság tantárgyat tanító pedagógus épít a természettudományos (biológia, fizika, kémia, földrajz) ismeretekre. A kerettantervben foglaltak lehetőséget biztosítanak a mérlegelő, kutató, a problémákra és azok megoldására hangsúlyt helyező szemlélet, a felelős véleményalkotás és döntéshozatali képesség kialakításához, miközben hangsúlyozza a fentiek szociális, érzelmi és viselkedésben megnyilvánuló elválaszthatatlanságát.

A kerettanterv szemlélete, a tananyagtartalmak elvárt feldolgozási módja problémamegoldás-centrikus. Ez azt jelenti, hogy a problémák felismerése, elemzése, a megoldásukra vagy enyhítésükre való törekvés a tudásátadás legfőbb üzenete kell, hogy legyen. Más szóval arra inspirálja a tanulókat, hogy lehetőségeikhez mérten aktívan működjenek közre a fenntarthatósági feladatok megvalósításában.

A tanulásirányítás során alapozni kell – a tanulók digitális és nyomtatott források felhasználására épülő – önálló adat- és ténygyűjtési és feldolgozási képességére. Törekedni kell arra, hogy a tanulók felismerjék a tények és vélemények közötti különbséget, el tudják különíteni a hiteles és a nem hiteles forrásokat, tudják saját álláspontjukat pontosan kifejezni, és legyenek képesek érveik logikus megfogalmazására, állításaik adatokkal alátámasztott indoklására.

A tantárgy tanításának előnyben részesített módszere a tanulási projekt, ezzel is segítve az érettségi vizsgára történő hatékonyabb felkészülést, a tematikus blokkokban történő feldolgozást.

Az értékelés tantárgyi módjai, elvei, szempontjai

Értékelés fajtái:

- házi dolgozat,
- projekt munka,
- csoportmunka
- órai munka,
- kiselőadás
- dolgozat
- előadásokon való részvétel: azok a tanulók, akik igazoltan (aláírás) részt vesznek 2 – a szaktanár által javasolt előadáson, előadásonként feles súlyozású 5 jegyet kapnak. Az előadások beszámítása csak egy tantárgyból kérhető. Csak azoknak jár ez a lehetőség, akik az előadások környékén 2,5 feletti átlaggal rendelkeznek.

A tanulók írásbeli dolgozatának értékelése javítási útmutató és rögzített ponthatárok alapján történik.

Javasolt határértékek írásbeli dolgozatoknál az alábbi százalékos értékelés szerint történik dolgozat típusától, fajtájától függően:

100-80 % = jeles /5/

79-65 % = jó /4/

64-50 % = közepes /3/

49-35 % = elégséges /2/

34-0 % = elégtelen /1/

Értékelés etikai kódexe:

- az írásbeli dolgozatokat értékelni és javítani kell
- az értékelésre beadott tanulói munkák (házi dolgozat, projekt munka) a tanulók szellemi termékei
- a tanulókat tájékoztatni kell arról, hogy melyik füzetüket, jegyzetüket mikor szedi be a pedagógus

A félévi és év végi jegyek lezárása, javítási lehetőség:

5 (jeles) = 4,50-től

4 (jó) = 3,50-től

3 (közepes) = 2,50-től

2 (elégséges) = 1,70-től

1 (elégtelen) = 1,70 alatt

Év végén az egész éves tantárgyi átlag számít. A kétesre állóknak az egyetlen javítási lehetőséggel szerzett jeggyel el kell érni a következő fokozat minimumát.

Félév végén és év végén a kétes esetekben a végleges osztályzat kialakításában a szaktanárnak mérlegelési és döntési joga van.

A 12. évfolyamon a fenntarthatóság tantárgy óraszám: 64 óra.

A témakörök áttekintő táblázata:

Témakör neve	Javasolt óraszám
A gazdasági fejlettség és a fenntarthatóság összefüggései	13
Világot átfogó és mindenre kiterjedő környezeti problémák és azok természeti és társadalmi következményei	14
Szegény gazdagok és gazdag szegények – a fogyasztói társadalom ellentmondásai	14
A települések fejlődésének fenntarthatósági vonatkozásai	14
Összefogás a fenntartható jövő érdekében	9
Összes óraszám:	64

Témakör: A gazdasági fejlődés, fejlettség és a fenntarthatóság összefüggései

Javasolt óraszám: 13 óra

Tanulási eredmények

A témakör tanulása hozzájárul ahhoz, hogy a tanuló a nevelési-oktatási szakasz végére:

- ismeri a környezetszennyezés területi vonatkozásait, a különösen veszélyeztetett térségeket,
- felismeri a környezeti állapot változásai és a gazdasági fejlettség és fejlesztések összefüggéseit és ellentmondásait,
- ismeri a lineáris és körkörös gazdálkodás jellemző vonásait, előnyeit, korlátait,
- bemutatja az 21. századi energiagazdaság jellemzőit, az energiaforrások hasznosításának fenntarthatóságot előmozdító és korlátozó vonatkozásait,
- felismeri a természeti erőforrások, kiemelten az energiahordozók hasznosítási módjának társadalmi-gazdasági összefüggéseit és környezeti hatásait,
- megérti a humán és a társadalmi erőforrások szerepének megerősödését napjaink a társadalmi-gazdasági fejlődésében,
- képes beazonosítani a környezeti szempontok érvényesítésének néhány társadalmi-gazdasági vetületét, ellentmondását.

A témakör tanulása eredményeként a tanuló:

- önállóan elemez a témához kapcsolódó adatsorokat, diagramokat és képes azokból következtetéseket levonni,
- a fenntarthatóság szempontjait figyelembe véve összehasonlítja a lineáris és a körkörös gazdálkodást, felismeri ezeket a mindennapi gazdasági-termelési folyamatokban,
- összehasonlítja a különböző energiaforrások (nem megújuló – fosszilis, atom-, megújuló) felhasználására épülő energiatermelési folyamatokat, megfogalmazza ennek környezeti következményeit,
- példák alapján igazolja a gazdaság fejlettsége és energiaigénye közötti összefüggéseket,
- önállóan gyűjtött példák alapján bemutatja az erőforrások felhasználásának (pl. bányászat, alapanyag-előállítás, humánerőforrás hasznosítása) hagyományos és a fenntarthatóság szempontjait érvényesítő hasznosítását, illetve ennek következményeit,
- igazolja a tudásalapú társadalom szerepét és lehetőségeit a fenntarthatósági szempontokat érvényesítő társadalmi-gazdasági fejlődésben.

Fejlesztési feladatok és ismeretek

- a történelem és a földrajz tanulása során megszerzett ismeretek alkalmazása a gazdasági fejlettség és a fenntarthatóság összefüggéseinek magyarázatában,
- ökológiai problémák közötti összefüggések bemutatása és azok összekapcsolása aktuális társadalmi-gazdasági jelenségekkel,
- eltérő gazdasági fejlettségű országok fenntarthatósági és környezeti problémáinak összehasonlítása, az eltérő vonások magyarázata,
- a fenntarthatósággal kapcsolatos problémák azonosítása helyi, regionális és egyetemleges társadalmi-gazdasági folyamatokban,
- a világméretű egységesedés és a fenntarthatóságra való törekvés ellentmondásainak feltárása.

Fogalmak

gazdasági fejlettség, környezetvédelmi előírás (szabályozás), világméretű egységesedés folyamata, profit, lineáris termelési folyamat, körkörös gazdaság, természeti erőforrás, társadalmi (humán) erőforrás, rablógazdálkodás, termelés-kiszervezés

Javasolt tevékenységek

- önálló internetes adatgyűjtés a gazdasági fejlettség és a környezetterhelés összefüggéseiről, az adatok értelmezése, következtetések megfogalmazása,
- a gazdasági fejlettség és a fenntarthatósági szempontok összefüggésének szemléletes bemutatása,
- az erőforrás-hasznosításhoz kapcsolódó gondolatháló készítése,
- reflexiók megfogalmazása a témával foglalkozó újságcikkekre, tudósításokra, aktuális híradásokra,
- osztálytermi véleménycsere a gazdasági fejlettség és a fenntarthatósági szemlélet kapcsolatáról,

- drámapedagógia módszerek alkalmazása (szituációs játék, szerepjáték stb.) például a körkörös gazdálkodásra építő vállalkozás létesítéséről, a humánerőforrás iránti megváltozott igényről, a termelés-kiszervezésről,
- önálló projektfeladat: helyi gazdasági folyamatok, történések környezeti, fenntarthatósági szempontú elemzése; fenntarthatósági, környezetvédelmi stratégiák elemzése, észrevételek és javaslatok megfogalmazásával,
- csoportos projektfeladat: a fenntarthatósághoz kapcsolódó jó és rossz gyakorlatok gyűjtése, rendszerezése és elemző bemutatása.

Témakör: Világot átfogó és mindenre kiterjedő környezeti problémák és azok természeti és társadalmi következményei

Javasolt óraszám: 14 óra

Tanulási eredmények

A témakör tanulása hozzájárul ahhoz, hogy a tanuló a nevelési-oktatási szakasz végére:

- megérti a légkör, a vízburok (beleértve a vizes élőhelyek) és a kőzetburok (ez utóbbin belül kiemelten a talaj) sérüléseinek helyi, regionális és egyetemleges összefüggéseit, ezek életminőségre és gazdaságra gyakorolt hatását,
- felismeri az ökológiai rendszerek egyensúlyát veszélyeztető folyamatokat, a biodiverzitás megőrzésének fontosságát,
- megfogalmazza az élhető, egészséges környezet jellemzőit,
- megnevez a környezeti problémák mérséklését, megoldását szolgáló lehetőségeket,
- megfogalmaz a fenntarthatóság felé vezető törekvéseket veszélyeztető társadalmi-gazdasági ellentmondásokat.

A témakör tanulása eredményeként a tanuló:

- önállóan elemez a témához kapcsolódó adatsorokat, diagramokat és képes azokból következtetéseket levonni,
- összefüggéseiben mutatja be az egyes környezeti rendszereket (geoszférákat) veszélyeztető folyamatokat és ismerteti azok kölcsönhatásait,
- modellezi és összehasonlítja egy környezeti probléma megoldási lehetőségeit és következményeit,
- példák alapján igazolja a környezet kedvezőtlen változásainak társadalmi-gazdasági következményeit.

Fejlesztési feladatok és ismeretek

- a fizika, a biológia, a kémia és a földrajz tanulása során megszerzett ismeretek alkalmazása a világot átfogó és mindenre kiterjedő környezeti problémák kialakulásának és következményeinek magyarázatában,
- a környezeti problémákhoz kapcsolódó adatok és tények gyűjtése és elemzése, a várható következmények mérlegelése,
- a nem körültekintő, gyors beavatkozások későbbi káros hatásainak felismerése az egyes környezeti folyamatokban,

- az ok-okozati kapcsolatok és hatásmechanizmusok felismerése az egyes környeztkárosító folyamatokhoz kapcsolódóan,
- a rendszerben való gondolkodás képességének elmélyítése.

Fogalmak

biodiverzitás, ökoszisztéma-szolgáltatás, klímaváltozás, klímamenekült, vízhiány, vízszennyezés, talajpusztulás, talajszennyezés

Javasolt tevékenységek

- önálló adatgyűjtés és adatelemzés a környeztkárosító folyamatok és következményeikhez kapcsolódóan, prezentáció készítése az adatok alapján,
- környezeti károsító folyamatok és mérséklési lehetőségek modellezése például talajpusztulás, olajszennyezés,
- önfenntartó ökoszisztéma és a sérült ökoszisztéma működésének összehasonlító modellezése,
- drámapedagógiai módszerek (szituációs játék, helyzetgyakorlat stb.) a környezeti problémák társadalmi következményeinek bemutatására,
- csoportos projektfeladat: iskolai kampány szervezése *Mit tehetünk a világot átfogó és mindenre kiterjedő klímaváltozás megállításáért?*; iskolai plakát- vagy fotópályázat szervezése *Mentsük meg a jövőt!* címmel,
- önálló projektfeladat: például a biodiverzitás visszaállítását szolgáló jó gyakorlatok felkutatása és értékelő bemutatása; a klímamenekült-válság történeti szemléletű bemutatása,
- rendhagyó tanóra: szakértői fórum pl. klímakutató szakember meghívásával.

Témakör: Szegény gazdagok és gazdag szegények – a fogyasztói társadalom ellentmondásai

Javasolt óraszám: 14 óra

Tanulási eredmények

A témakör tanulása hozzájárul ahhoz, hogy a tanuló a nevelési-oktatási szakasz végére:

- bemutatja a 21. századi demográfiai folyamatok környezeti és fenntarthatósági következményeit,
- felismeri a gazdasági fejlettség és a fogyasztási szokások összefüggéseit és ellentmondásait,
- felismeri a fogyasztói társadalom kihívásait és azok környezeti következményeit,
- megfogalmazza a szükséglet és az igény közötti különbséget,
- ismeri az egészséghez való hozzáférés területi különbségeit, megérti a nemzetközi összefogás és segítségnyújtás szükségességét,
- felismeri az eltérő környezeti adottságok, az eltérő életszervezés és fogyasztási szokások összefüggéseit.

A témakör tanulása eredményeként a tanuló:

- megmagyarázza, hogy mi az oka annak, hogy bolygónkon egy időben van jelen az éhezés és az élelmiszer-túltermelés,
- összehasonlítja a Föld különböző térségeinek demográfiai folyamatait, ezek alapján következtetéseket, prognózisokat fogalmaz meg a fenntarthatóság szempontjainak figyelembevételével,
- megfogalmazza a világméretű egységesedés és a fogyasztási szokások átalakulása közötti kapcsolat jellemzőit,
- példák alapján igazolja a társadalmi felelősségvállalás fontosságát.

Fejlesztési feladatok és ismeretek

- a történelem tanulása során megszerzett ismeretek alkalmazása a fogyasztói magatartás átalakulásának magyarázatában,
- a világméretű egységesedés hatásainak felismerése napjaink fogyasztói magatartásában, a következmények mérlegelése,
- földrajzi ismereteit alkalmazva példákkal igazolja a természeti és a társadalmi-kulturális környezet fogyasztásra gyakorolt hatásait,
- a helyi termék és a méltányos kereskedelem szerepének alátámasztása a fenntartható fogyasztásra való törekvésben.

Fogalmak

mennyiségi és minőségi éhezés, túlfogyasztás, éhségöv, fogyasztói társadalom, tervezett avultatás, szegénység, társadalmi különbség, társadalmi felelősségvállalás, segélyezés, méltányos kereskedelem, helyi termék, túlnépesedés, előregedés

Javasolt tevékenységek

- a demográfiai folyamatok, a fogyasztás és a fenntarthatóság összefüggéseinek bemutatása önállóan gyűjtött adatok és tények alapján,
- drámapedagógiai eszközök alkalmazása (szerepjáték, helyzetgyakorlat) a témakörhöz kapcsolódóan pl. helyi termék vásárlása a piacon, kereskedelmi szerződés megkötése, turista az étteremben, vásárlás a ruhaboltban,
- osztálytermi beszélgetés, érvek és ellenérvek megfogalmazása és ütköztetése, pl. a tudatos fogyasztói magatartásról, az egészséges életmód és a fenntarthatóság kapcsolatáról, a segélyszervezetek szerepéről,
- csoportos projektfeladat: iskolai kampány, témanap, vetélkedő szervezése és lebonyolítása a túlfogyasztás, a fogyasztói társadalom ellentmondásaihoz, jellemzőihez kapcsolódóan,
- egyéni projektfeladat: Közösen a szegénység ellen az elesettekért címmel olyan megoldások, kezdeményezések, akciók bemutatása, amelyben a társadalmi szervezetek vagy elkötelezett személyek (szakemberek, aktivisták stb.) működtek közre a problémák, szenvedések enyhítésében; A mélyszegénység következményei címmel a leszakadó társadalmi csoportok problémái, a tanult tehetetlenség, a minták hiányából adódó következmények bemutatásai; az esetekhez kapcsolódóan, saját cselekvési, kapcsolódási lehetőségek keresése, bemutatása.

Témakör: A települések fejlődésének fenntarthatósági vonatkozásai

Javasolt óraszám: 14 óra

Tanulási eredmények

A témakör tanulása hozzájárul ahhoz, hogy a tanuló a nevelési-oktatási szakasz végére:

- felismeri a vidéki (tanya, falu) és a városi élet eltérő környezeti, fenntarthatósági problémáit,
- megnevezi a nagyvárosi, illetve a vidéki élet fenntarthatósági szempontból előnyös és hátrányos vonásait, kapcsolatait,
- felismeri a város és környezete kölcsönhatásait, biológiai, társadalmi, gazdasági függőségi kapcsolatait,
- érti a tájba illő építkezés, a természetes helyi anyagok felhasználásának jelentőségét, megnevezi a környezetbarát építkezés, várostervezés jellemzőit,
- érti az okos település működésének elvét.

A témakör tanulása eredményeként a tanuló:

- bemutatja a nagyvárosokhoz kapcsolódó környezetterhelést és felvázol megoldási lehetőségeket,
- a fenntarthatóság szempontjait figyelembe véve érveket fogalmaz meg a vidéki és a városi élet választása mellett,
- képes megtervezni a fenntarthatósági szempontok figyelembevételével, egy közösségi teret (például közösségi park, ház, iskolaudvar, települési tanösvény),
- érvel a tömegközlekedés fejlesztése és használata mellett.

Fejlesztési feladatok és ismeretek

- földrajzi és történelmi ismeretek alkalmazása a településfejlődés fenntarthatósági vonatkozásainak magyarázatában,
- a településfejlődés (növekedés) környezeti hatásainak, következményeinek felismerése,
- az urbanizáció környezeti következményeinek összevetése a Föld különböző térségeiben,
- az elérhető szolgáltatások színvonala és a környezetterhelés összefüggéseinek megfogalmazása,
- a környezet- és természetvédelmi közösségek szerepe és lehetőségei a fenntarthatóság széles körben ismertté tételében,
- az élhető, a környezeti szempontokra fókuszáló településfejlesztés kritériumainak megnevezése.

Fogalmak

stressz, elidegenedés, elmagányosodás, közbiztonság, közösségi élet, helyi értéktár, okosváros, ökotelepülés, településtípus, ökológiai folyosó

Javasolt tevékenységek

- csoportfeladat: fenntarthatóság mellett elkötelezett iskola vagy közösségi épület tervezése,
- egyéni projektfeladat: helyi természeti és/vagy kulturális értéktár készítése,
- tanórai beszélgetés meghívott településfejlesztési szakemberrel,
- drámapedagógiai módszerek (pl. szerepjáték, helyzetgyakorlat) alkalmazása pl.: új közösségi tér megtervezéséhez, lakossági tájékoztató megtartásához, helyi társadalmi problémák megoldásához kapcsolódóan,
- tematikus séta a településen a környezeti, fenntarthatósági szempontok érvényesülésének elemzésére,
- projektfeladatok: állami, illetve helyi önkormányzati és társadalmi szervezetek lehetőségei az idősek és rászorulóknak megsegítésében; funkcióváltás: közösségi terek és épületek lehetséges új funkciói; új szerepben az iskola: az iskola, mint a szűkebb társadalmi környezet közösség-szervező ereje; interneten túl: tanulók a tájékoztatásért: adatközlő, tájékoztató, tényfeltáró csatornák kiépítése és működtetése.

Témakör: Összefogás a fenntartható jövő érdekében

Javasolt óraszám: 9 óra

Tanulási eredmények

A témakör tanulása hozzájárul ahhoz, hogy a tanuló a nevelési-oktatási szakasz végére:

- ismer néhányat a legfontosabb hazai és nemzetközi szinten megfogalmazott környezetvédelmi, fenntarthatósági irányelvek, célkitűzések közül,
- megérti a természeti és társadalmi-kulturális értékek megőrzésében a különböző szakmák, különböző jellegű szervezetek összefogásának fontosságát,
- ismer hazai és nemzetközi, környezetvédelmi állami, államközi és társadalmi szervezeteket, kezdeményezéseket, tisztában van azok tevékenységével,
- értelmezi a közösségi szolgálat lehetőségeit a fenntarthatóság szempontjából.

A témakör tanulása eredményeként a tanuló:

- képes adatsorokat, folyamatokat elemezni, előrejelzést készíteni, és azokat figyelembe vevő, a fenntarthatóságot segítő javaslatokat megfogalmazni;
- példák alapján igazolja a hazai, külföldi és nemzetközi összefogások sikereit és kudarcait,
- elkötelezett a fenntarthatósági szempontokat érvényesítő tevékeny és tudatos életvitel mellett,
- belátja a fenntarthatóságot szem előtt tartó tudatos jövőtervezés fontosságát.

Fejlesztési feladatok és ismeretek

- az ENSZ által 2015-ben elfogadott fenntartható fejlődési célok értelmezése; néhány, a megvalósítást segítő helyi, regionális, a Föld egészségét érintő intézkedés, folyamat bemutatása,
- a helyi szintű környezeti problémák és kapcsolódó társadalmi-gazdasági folyamatok, feladatok beazonosítása, ok-okozati kapcsolatok feltárása, lehetséges megoldások megfogalmazása,
- a lokális-regionális-a Föld egészségét érintő hatásrendszer összefüggéseinek feltárása,
- a fenntarthatóságot veszélyeztető történések és a megoldási lehetőségek több szempontot figyelembe vevő elemzése és értékelése.

Fogalmak

fenntartható jövő, Fenntartható Fejlődési Célok (SDG), UNEP, WHO, FAO, UNESCO, IUCN, WWF, önkéntesség, környezetvédő

Javasolt tevékenységek

- szófelhő és kapcsolati háló készítése a jövő kihívásairól,
- projektfeladat: a fenntarthatóság, mint jövedelmező befektetés - vállalkozási tervek készítése és bemutatása, a tervek megadott szempontok alapján történő értékelése,
- problémahelyzetek (pl. vízkészlet szennyeződése, szmogriadó, veszélyes ipari gát átszakadása) és megelőzési, megoldási lehetőségeinek bemutatása drámapedagógiai eszközök segítségével,
- környezetvédelmi kérdéséhez kapcsolódó iskolai kampány megtervezése és lebonyolítása,
- ismerkedés a helyi környezetvédők munkájával – riport- videofilm készítése,
- részvétel helyi környezetvédelmi akciókban (pl. élőhelyvédelem),
- projektmunka: egy helyi környezeti probléma okainak feltárása, a társadalmi, gazdasági szempontból való elemzése, megoldási javaslatok megfogalmazása, közreműködés a megoldás megvalósításban.